

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 11/2023 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen äänestysaktiivisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Jari Koskelan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 11/2023 vp:

Millaisia syitä ministeriössä nähdään Suomen muita Pohjoismaita matalammalle äänestysaktiivisuudelle,
onko selvitetty, miten ennakkoäänestyspaikkojen sijoittelu vaikuttaa äänestysaktiivisuuteen ja
millaisin toimin äänestysaktiivisuutta Suomessa on pyritty ja pyritään nostamaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Yleiseurooppalaisessa vertailussa äänestysaktiivisuus Suomen vaaleissa sijoittuu keskikastiin. Suomessa äänestysaktiivisuus vaihtelee huomattavastikin eri vaalilajien välillä. Aktiivisimmin äänestetään presidentinvaalissa ja eduskuntavaaleissa ja vähiten aktiivisimmin europarlamentti-, alue- ja kuntavaaleissa.

Yhtä yksittäistä tekijää tai syytä muita pohjoismaita alhaisemmalle äänestysaktiivisuudelle ei voida osoittaa. Muun muassa henkilön ikä, koulutustausta ja tulotaso ovat yhteydessä osallisuuteen, mukaan lukien äänestysaktiivisuuteen. Äänestäjiin ja puolueisiin kohdistuvaa vaaliväsymystä on esitetty yhtenä tekijänä alhaisemmalle äänestysaktiivisuudelle. Vaalisyklistä johtuen Suomessa järjestetään lähes joka vuosi säännönmukaiset vaalit ja joinakin vuosina kahdet vaalit. Äänestysaktiivisuuteen vaikuttaa myös ymmärrys siitä mistä vaaleissa on kyse ja riittävä tiedon saanti. Vaikeus valita ehdokasta on havaittu tutkimuksissa keskeiseksi äänestämättä jättämisen syyksi erityisesti nuorilla.

Kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen määrästä ja sijoittelusta vastaa kunta. Äänestyspaikkojen määrän ja sijoittelun merkitys on tunnistettu oikeusministeriössä yhtenä äänestysaktiivisuutta edistävänä tekijänä. Oikeusministeriö on ohjeistanut kuntia siitä, että sekä ennakkoäänestyspaikkoja että vaalipäivän äänestyspaikkoja on kunnassa oltava riittävästi suhteessa äänioikeutettujen määrään ja sellaisissa paikoissa, joihin äänestäjien on helppo tulla ja johon he vaivattomasti osaavat. Oikeusministeriö tulee jatkossakin kannustamaan kuntia siihen, että sekä ennakkoäänestyspaikkoja että vaalipäivän äänestyspaikkoja sijoitetaan yhtäältä niin, että syrjäisemmilla alueilla asuvien mahdollisuudet äänestää turvataan ja toisaalta myös sinne, missä äänestäjien

muutoinkin tiedetään liikkuvan. Huolestuttavana piirteenä on kuitenkin pantava merkille se, että monet kunnat ovat viime vuosina merkittävästi vähentäneet äänestysalueidensa eli siis käytännössä vaalipäivän äänestyspaikkojen määrää. Äänestysalueita oli koko maassa 4736 vuonna 1991, 3219 vuonna 2000, 2142 vuonna 2015 ja tänä vuonna 1808. Tämä on mahdollisesti hankaloittanut vaalipäivän äänestämistä.

Oikeusministeriön tiedossa ei ole Suomessa tehtyä tutkimuksesta, jossa nimenomaisesti olisi tutkittu ennakoäänestyspaikkojen sijoittelun vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Tarvetta selvittää ennakoäänestyspaikkojen sijoittelun ja määrän vaikutusta pohdittiin oikeusministeriön syksyllä 2022 julkaistussa vaaliresilienssiselvityksessä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla esitettiin toimenpiteitä äänestysaktiivisuuden nostamiseksi. Periaatepäätöksen mukaan äänestysaktiivisuutta edistetään pitkäjänteisesti demokratiakasvatusta kehittämällä, suuntaamalla resursseja viestintään ja entistä selkeämpään tietoon vaaleista sekä panostamalla erityisesti nuorten, maahan muuttaneiden ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten vaaliosallistumisen tukemiseen. Puolueita kannustetaan monipuoliseen ja monimuotoiseen ehdokasasetteluun sekä saavutettavaan viestintään.

Vuonna 2017 tehdyllä vaalilain muutoksella mahdollistettiin ulkomaan kirjeäänestys. Varusmiesten ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien äänioikeuden käyttämisestä on helpotettu mahdollistamalla heille laitosäänestys vuodesta 2021. Oikeusministeriö lähettää ennen vaaleja niin sanotun uusien äänestäjien kirjeen äänioikeutetuille, jotka ovat ensi kertaa äänioikeutettuja. Valtioneuvoston kanslia, oikeusministeriö ja Turun yliopisto ovat toteuttaneet nuorille suunnatun kokeiluluonteisen tekstiviestikampanjan vuoden 2022 aluevaaleissa sekä vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Kampanjan myötä äänestysaktiivisuus kasvoi kohderyhmässä.

Äänestysaktiivisuuden nostoon ei ole osoitettavissa yhtä yksittäistä keinoa. Äänestysaktiivisuuden nostaminen vaatii yhteistyötä ja monipuolisia toimia eri tahoilta.

Helsingissä 14.6.2023

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson